

HOOFDSTUK III. DE MONNIKEN TE ROOIGEM.

Bij gebrek aan een obituarium en een uitgebreide kroniek is het niet mogelijk uitvoerig te handelen over de monniken van Rooigem. Aan de hand van de oorkonden kunnen wij lijsten opmaken van de officiales en enkele zaken zeggen over hun activiteiten. Met behulp van die gegevens en van aantekeningen uit de kroniek en de afschriften van de akten van de generale kapittels trachten wij ons een beeld te scheppen van de monniken te Rooigem. Uit de bewaarde bronnen kunnen wij voornamelijk een idee geven van de materiële bedrijvigheid. In de mate van het mogelijke zullen wij ook andere aspecten toelichten.

In een eerste punt zullen wij nagaan uit welke kringen en lokaliteiten de bewoners van Vallis Regalis kwamen. Hierbij aansluitend zullen wij hun bedrijvigheid aantonen en de functies die zij bekleeden in andere kloosters. In een tweede punt dienen wij de plaats van Vallis Regalis in de Orde toe te lichten: haar betrekkingen met de Grande Chartreuse en de andere kloosters.

§ 1. de bewoners en hun bedrijvigheid.

Zoals hoger gezegd vormden de termini possessionum en de numerus clausus der adepten de grondslag van de organisatie van een kartuis. De numerus clausus is het bepaald aantal bewoners dat bestaan kan met de opbrengst van het domein. Dat getal behouden was noodzakelijk daar men buiten een bepaalde grens niet wilde gaan om inkomsten te vinden; dit zou in strijd zijn geweest met het ideaal van eenzaamheid.

Het generaal kapittel zorgde er angstvallig voor dat die voorschriften werden nagevolgd.

Bij de bewoners van een kartuis onderscheidt men dubbele categorie.

Een eerste zijn de monachi: dit zijn de echte Kartuizers die de eenzaamheid het volmaakst beleven. Hun bezigheid is de exercita cellas d.i. gebed, lezing, meditatie en arbeid. Dit laatste slaat op schrijfwerk dat beschouwd werd als handenarbeid. Het aantal monniken werd in de statuten op 13 gesteld (1).

Een tweede categorie bewoners zijn de lekebroeders: zij zorgen voor landarbeid, veeteelt en dergelijke. Van hen hangt de exploitatie van het domein af waarvan zij zelf en de monniken moeten leven. Hun aantal werd op 16 gesteld(2).

Al de bewoners van de kartuis stonden onder het gezag van de prior. In zijn bestuur werd hij bijgestaan door de vicarius. De procurator was belast met het stoffelijk beheer. Onder de officiales rekent men nog de sacrista aan wie de zorg voor de kerk en de bibliotheek was toevertrouwd.

In de volgende bladzijden zullen wij over de verschillende kategoriën bewoners algemeenheden geven aan de hand van de Statuten en vervolgens biografische bijzonderheden van de gekende bewoners.

- A. de Officiales: 1. Priores
 2. Procuratores, Vicarii,
Sacrista.

- B. de monniken die in Rooigem geen hogere functie bekleeden.

 (1) St. Ant., II, cap. XXV, 1.
 (2) St. Ant., II, cap. XXV, 3.

C. de andere bewoners.

A. de officiales.

Onder de Kartuizers is er een onderscheid tussen de kloosterlingen die in hun cel blijven en de officiales. De biezonderste is de prior die aan het hoofd staat van de kartuis. Door die leidende funktie is het hem soms noodzakelijk met de buitenwereld in kontakt te treden. Dit brengt mee dat hij de sympathie en de bewondering van sommige vorsten gaat winnen: vooral het optreden van prior Jakob Ruebs is in dit geval bekend. De voornaamste taak heeft de prior echter in zijn klooster te vervullen. Hij beschikt er over alle macht. Tegenover zijn onderdanen heeft hij geen andere verplichting dan in belangrijke zaken de raad der voltallige vergadering van de monniken(1) en in gewone zaken de raad van maturioris in te winnen waarna hij zelf de beslissing treft die hij voor de beste aanziet(2). Deze macht berust op de gelofte van gehoorzaamheid welke door elke monnik (3) en door elke convers(4) bij de professie wordt afgelezen. De Kartuizers hebben geen rechtsmacht meer over iets, zelfs niet over zich zelf (5). In alles hangt elke monnik en elke convers van de prioris licentia af (6).

De prior moet meewerken aan de vorderingen van

-
- (1) Cons., cap. XXXVIII.
 (2) Cons., cap. XXXVII.
 (3) Cons., cap. XXXIII, 1.
 (4) Cons., cap. LXXIV, 1.
 (5) Cons., cap. XXV, 2.
 (6) Cons., cap. XXV.

genieder. Door zijn woord en houding moet hij allen opleiden tot volwaardige Kartuizers. Niet alleen met de monniken ook met de conversen heeft hij kontakt. Een week op de vijf brengt hij in hun midden door (1).

De procurator en de vicarius die tijdens zijn afwezigheid optreden en hen vervangen, kunnen zonder zijn bevestiging geen belangrijke beslissingen nemen (2). De vicarius is in gewone omstandigheden de helper van de prior. Zijn taak is van meer huiselijke aard dan die van de procurator. Deze staat meer in voor het materiële leven van de kartuis. Hij ver- toeft meestal bij de lekebroeders en exploiteert met hen het domein. Binnen de ternini possessionum ontplooit hij zijn aktiviteit.

Het ambt van sacrista is eveneens tot het huiselijke beperkt: hem is de zorg voor de kerk en de biblio- theek toevertrouwd.

1. Priores.

De eerste prior van Vallis Regalis, Michel Coe- lian was afkomstig van Brugge en was daar in de parochie van Zande parochiepriester geweest. Toen hij binnentrad bij de Kar- tuizers, werd hij geprofest in Dal van Gratiën, buiten Brugge. Hij was een van de eerste professen van het in 1318 opgerichte klooster. Het generaal kapittel stelde hem dan aan als rector van de nieuwe nederzetting in Rooigen (3). Hier werd hij de eerste prior: op 11 november 1328 werd hij inderdaad in die functie vermeld in een nieuw overeenkomst die het konvent

(1) Cons., cap. XV.

(2) St. Ant., II, cap. VIII, 2.

St. Ant., II, cap. X.

(3) Chron., f. 124^r, in K.B.B., N° 4.051-68: "...fuerat prius vallis gratie prope Brugas... a capitulo nostro generali rector, et prior ordinatus fuerit".

oplost met de parochiepriesters van St. Michiels in Akkergeren(1), onstreeks 1332 werd hij van deze post ontheven door het generaal kapittel, terwijl in zijn plaats D. Johannes met het bestuur werd belast.

Coelian is teruggekeerd naar het huis zijner professie waar hij in 1333 of '34 tot prior werd verkozen. In 1337 was hij op het generaal kapittel waar hij gestorven is en werd begraven in de Grande Chartreuse (2).

Dat het generaal kapittel hem als rector aanstelde was een bewijs dat hij de nodige kennis en onderlegdheid had. Pieter van Axel vertelt over hem dat hij uit een rijke familie geboren was en dat hij het klooster van Gent verschillende goederen schonk, ter waarde van 16 pond (3). Inderdaad, die goederen die gelegen waren in Brugge in de parochie van Zande werden in 1336 verkocht om er renten mee te kopen binnen de stad Gend (4).

 (1) Cart., f. XCVIII^x, in R.A.G., N° B 1288: "Michael dictus Koelian, prior dicti ordinis donus que vallis regalis dicitur iuxta Gandavum".

(2) H. J. J. SCHOLTEWS, Het Kartuizerklooster dal van Gracien buiten Brugge, in Handelingen van de société d'émulation van Brugge, 1940-46, dl LXXXIII, p. 154.

(3) Chron., f. 124^v, in K.B.B., N° 4.051-68: "...multa bona et reditus et elemosynas acquisivit etiam de propriis iacentum suorum bonis ad valorem 16 librarum".

(4) Zie hierboven p. 54

De tweede prior is enkel met naam gekend: Johannes. In de charters van die jaren werd zijn naam niet vermeld. Men gebruikte er de meest voorkomende uitdrukking prioer van de chartreusen.

De derde prior van Vallis Regalis was Willem van Vaernewijc. Dit geslacht genoot groot aanzien in Gent. Het ontleende zijn naam aan de heerlijkheid Vaernewijc gelegen voor een gedeelte in de omstreken van de Brugse poort en voor een gedeelte in Mariakerke. Zijn vader, Thomas van Vaernewijc, was verschillende malen schepen van Gent en verkocht aan de Kartuziers 2 bunders grond (1). Waar hij geprofest werd is volgens de kroniek niet gekend. Voor hij in Gent prior werd, was hij monnik in de kartuis Bourg-Fontaine in Villers-Cotterets (2). Toen hij in 1334 prior werd in Gent, bood de kartuis de schepenen der stad Gent een maal in het gastehuysgeblijf (3). Hij stierf in 1349 na gedurende vijftien jaar aan het hoofd te hebben gestaan van het Gentse konvent (4). Zijn oom en naamgenoot had de Kartuziers rijkelijk begiftigd met 41 bunders grond gelegen in Asselt, een wijk in Drongen.

De volgende ons bekende prior was Johannes de Moelnare. In de notariële beschrijvingsakte van 1351 in verband met de schenking van Willem van Vaernewijc werd hij

(1) zie hierboven p. 51

(2) Chron., f. 124, in K.D.B., N° 4.051-68: "...fuit electus anno 1334 per viam ex domo fontis in provincia franciae sita ubi tunc fuit monachus, sed an fuerit primo professus vel prior electus ut quomodo eo venerit ignoratur".

(3) zie hoger p. 36

(4) Chron., f. 124^v in K.D.B., N° 4.051-68: "obiit anno 1349".

vermeld als dominus Johannes priorum monasterii cartusiensium Gandavum (1). Mogelijk is ook dat hij Willem van Vaerneuwe is opgevolgd en dat hij dan van in 1349 die functie bekleedde. In 1359 stond hij nog steeds aan het hoofd van Vallis Regalis(2). In 1370-'71 wordt hij vermeld als prior van de kartuis St. Katarina op het Kiel bij Antwerpen.

Hij was hospes te Monnikhuizen toen het generaal kapittel hem in 1378 in zieke toestand overplaatste naar het Kiel (3). In 1361 werd Jakob van Liedekerke tot prior verkozen (4). Vier jaar later bestuurde hij reeds de kartuis van Herne.

Zijn opvolger Johannes van der Stoet ging met het laatstgenoemd huis een gebedsassociatie aan (5). In 1377 werd hij samen met de prior van Leuven aangesteld tot rector om de toestand van de kartuis van St. Martensbos, bij Geraardsbergen, te onderzoeken. Door het slechte beheer waren de inkomsten van dit klooster zo geringgeworden dat het in zijn behoeften niet meer kon voorzien. Jan vander Stoet en zijn kollega uit

 (1) Cart., f. XXV^r, in R.A.G., N° B 1288.

(2) Cart., f. XCII, in R.A.G., N° B 1288: "broeder Jan den Moelbare prior vanden tsaentrouwen".

(3) H.J.J. SCHOLTENS, Necrologie van het kartuizerklovent van Monnikhuizen, in, Archief Aartsbisdom Utrecht, 1953, dl LXXII, p. 94.

(4) Chron., f. 124, in K.B.B., N° 4.051-68: "circa anno 1361 fuit hic electus in priorem dñs Jacobus de Liedekerke".

(5) Chronique de la Chartreuse de la chapelle à Héringes-lez-Enghien, ed. cit., p. 34.

Leuven konden aan de toestand verhelpen door verschillende belaste renten te verkopen (1). Of hij visitator van de provincie was, is niet gekend. De kroniek van Herne vermeldt hem noch zijn kollega in die functie maar als rectores. Deze aanstelling moet toch gedaan zijn door de visitatores. Deze moesten immers nagaan of de kloosters de statuten naleefden en of de financiële toestand bevredigend was. In het geval dit laatste niet zo was, dienden maatregelen getroffen te worden. De ~~ze benoeming~~ wijst erop dat Vander Stoet de vereiste leiderscapaciteiten had en hij een bekend figuur was in de Ordeprovincie.

In zijn functie van prior werd hij opgevolgd door Petrus van Pruschen (2). In de eerste jaren van het Westerse Schisma bestuurde hij Vallis Regalis dat steeds aan de zijde van de paus van Rome heeft gestaan. Of nu onder de personen volledige eensgezindheid heerste is niet te bewijzen; de verschillende priors die tijdens de Scheuring het klooster bestuurden, hebben steeds hetzelfde pad bewandeld. Petrus van Pruschen werd na enkele jaren overgeplaatst naar Herne waar hij overleed voor 1390 (3).

(1) Ed. cit., p. 34.

(2) Charter van 1379, in Cart., f. CIV, in R.A.G., N° B 1288: "broeder Jan vander Stoet prioer". mogelijk dat hij tot 1382 prior gebleven is. Charter van 1382, in R.A.G., Fonds Kartuijzers: "her Pieter van Pruschen prioer van conincdale buten Ghendt."

(3) Chronique de la Chartreuse de la Chapelle à Hérimmes-lez-Enghien, in, ed. cit., p. 12.

De volgende gekende prior was Everardus de Husen. De kroniek identificeert hem met Everardus de Hammone omdat in het officium mensis één Everardus werd vermeld. Everardus de Husen werd in 1392 prior. Everardus de Hammone werd in Vallis Regalis geprofest en werd prior in St. Maartensbos en later in Brugge (1).

In 1397 werd Anthonius Bussaert prior. Zijn vader behoorde tot de weldoeners van het konvent. Gedurende vier jaar bekleedde hij dit ambt (2). In 1401 werd hij uit die functie ontzet of had hij ontslag gevraagd en bekomen. Gheraerd Verstrate trad in 1401 in naam van het klooster op bij een wisseling van een rente tegen grond in Asselt (3). Bussaert werd echter een tweede maal prior en was het zeker nog in 1414(4).

Goswijn de Beka was in 1417 prior toen het konvent een gebedsassociatie aanging met de kartuis van Brugge. Voor dat hij in de Orde bimentrad was de Beka, kanunnik aan het kapittel van Kortrijk. Hij was tevens doctor utriusque juris. Hij werd in Vallis Regalis geprofest en er tot prior verkozen in 1417, in 1418 werd hij prior te St. Maartensbos.

(1) Chron., f. 125^v, in K.B.B., N° 4.051-58: "D. Everardus de Husen fuit electus prior anno 1392.

D. Everardus de Hammone obiit anno 1441 existens prior domus Brugensis. Anno enim 1439 absolutus fuit ab officio prioratus domus Sylva S. Martini et in priorem Brugensen ordinatus. Certum est quod fuerit hic professor, sed utrum est ille Everardus de Huse qui hic extitit prior anno 1392 dubium est quantum unus Everards scriptus est in officio mensis et hoc in loco".

(2) Charter van 1397, in R.A.G., Fonds Kartuizers: "...Anthonio priore domus..."

Charter van 21 februari 1401, in id.; "Anthonys bussart prior".

(3) Charter van 2 maart 1401, in R.A.G., Fonds Kartuizers: "her Gheraerd Verstrate als prioer van den convente vande chartreuse".

(4) Charter van 2 december 1414, in R.A.G., Fonds Kartuizers: "broeder Anthonis Butsaert prioer vande convente vande huse van sconincxdale bij Ghend".

Later bekleedde hij diezelfde functie in Doornik en van 1423 tot '24 in de kartuis S. Trinitatis te Dijon. Hij werd dan uit zijn functie ontheven en bleef er tot zijn dood op 24 mei 1429 als hospes. Hij is tevens visitator geweest van de Noord-Picardische provincie van 1418 tot 1419 (1). Ook als auteur verwierf hij enige bekendheid. Behalve verschillende geschriften op het gebied van theologie en kerkelijk recht, heeft hij homelies, preken en een aantal brieven nagelaten. Wellicht was hij de schrijver van het traktaat de senten gradibus perfectionis christianae en van de homelie de sex hydriis (2).

Een van de meest bekende figuren uit de klooster-geschiedenis was Jakob Ruebs. Hij was geboren uit een bekend Brugs geslacht. Hij trad in Gent binnen en werd geprofest. Spoedig werd hij reeds belast met het bestuur van de kartuis S. Spiritus bij Gosnay(3). In 1490 werd hij prior te Gent en bekleedde die functie tot zijn dood in 1460. Hierboven zagen we hoe hij aan het klooster een uitbreiding gaf door het systematisch aankopen van onroerende goederen. Voor de Ordeprovincie was hij ook een figuur van aanzien. In 1431 werd hij immers convisitator van de Noord-Picardische provincie samen met de prior van Antwerpen Dirk Teirlinck. Van 1449 tot zijn dood heeft hij als eerste visitator van de Noord-Picardische provincie gefungeerd (4). Ook voor zijn tijdgenoten was hij een

(1) Charter van 1417, in R.A.G. Fonds Kartuizers: "frater Goswinus de becca prior totusque conventus domus vallis regalis". L. MONGET, La chartreuse de Dijon, dl II, Montreuil, 1901, p. 68-69, p. 394-395.

(2) TH. PETREIUS, Bibliotheca Carthusiana sive illustrium sacri carthusiensis ordinis scriptorum catalogus, Keulen, 1609, p. 161. L. LE VASSEUR, Ephemerides ordinis cartusiensis, dl II, Montreuil, 1890, p. 146-147.

H. J. J. SCHOLTEMS, De literaire nalatenschap van de Kartuizers in de Nederlanden, in Ons geestelijk erf, 1951, dl XXV, p. 17.

(3) L. LE VASSEUR, op. cit., dl I, p. 274.a.

(4) Chronique de la Chartreuse de la Chapelle à Hérinnos-lez-Enghien, in, ed. cit., p. 63.

bekend figuur: zowel voor zijn stadsgenoten als voor de hertog. Zo heeft hij een rol gespeeld om de vrede te bewerken tussen de hertog en de opstandige Gentenaren. Hij maakte deel uit van verschillende gezantschappen die naar de hertog gegaan zijn, namelijk in 1451 - '52 - '53(1). Gent kende in deze jaren een krisistijd. Het verzette zich tegen de centralisatiepolitiek van Filips de Goede en voornamelijk tegen zijn belasting op het zout wat dan eindigde met de slag en de vrede van Gavre(2). Het klooster te Rooigem had bij deze opstand heel wat schade geleden en het kreeg de toelating elders onderdak te zoeken(3). Of de inwoners van Vallis Regalis hun klooster verlaten hebben is benevens de uitspraak van de kroniek niet te staven. Hoogwaarschijnlijk zijn de monniken binnen de stad getrokken. Dat er moeilijkheden waren hebben we hierboven ook gezien in een beslissing van het generaal kapittel dat de toelating gaf goederen te belasten. Onder de provincie die Jakob Ruebs bestuurde, ressorteerde ook de kartuis van Perth. Na de moord op de koning, geraakte het klooster in moeilijkheden zodat het generaal kapittel van 1446 besliste dat de beide visitatores de toestand ter plaatse moesten onderzoeken en maatregelen treffen met koning Jakob II. Omstreeks 1456 werd Perth afgescheiden van de Noord-Picardische provincie. Tijdens het visitatieschap van Ruebs vermeerderde het aantal kartuizen in de Nederlanden met twee: in 1436 de stichting bij Zierikzee in

(1) Oeuvres de G. Chastellain, ed. KERVYN DE LETTENHOVE, dl II Brussel 1863, p. 225-226, 233, 287-97, 288.

(2) Chronique de la Chartreuse de la Chapelle à Hérimnes-lez-Enghien, in, ed. cit., p. 59.

(3) Chron., f. 126, in K.B.B., N° 4.051-68: " tempore etiam istius prioris anno 1453 fuit in magna tribulatione et poene destructa propter guerras ista domus nostra et data fuit licentia dividendi eam sed gratia dei providit quod nunquam fuerit adhuc domus ista divisa".

Zeeland en de nieuwe nederzetting van de monniken in Scheut in 1455 (1). Jakob Ruebs werd opgevolgd door Jan Versaren, een Gentenaar wiens ouders ook tot de weldoeners van het klooster behoorden en er begraven werden. Alvorens in de Orde te treden, studeerde hij aan de Leuvense universiteit. In 1435 was hij ingeschreven voor licentiatus artium(2) en hij behaalde die titel in 1439. Hij doceerde in diezelfde fakulteit van 1441 tot 1446 als regens en werd er tevens deken van 1 februari tot 12 april 1446 (3). In welk jaar hij het ordekleed aannam, is niet gekend. Hij werd geprofest in Rooigem en werd in 1454 reeds vermeld als prior van het Amsterdamse klooster. In 1459 werd hij benoemd tot convisitator van de Noord-Picardische provincie. Toen op 7 maart 1460 Jakob Ruebs was gestorven volgde hij hen als 1ste visitator. Beide ambten bekleedde hij tot zijn dood op 29 september 1471. Gedurende zijn prioraat te Amsterdam en te Gent reisde hij verschillende malen naar de Grande Chartreuse om er het generaal kapittel bij te wonen. In 1461 was hij daar onder de 8 definitoren gekozen. Ook in 1469 werd hij weer tot die functie benoemd. Daarna begaf hij zich met het goedvinden van de generaal naar het Dominikanenklooster van S. Victor te Marseille en de zogenaande spelonk van Maria Magdalena (4). Het verhaal van deze reis werd door Versaren zelf opgesteld: Itinerarius domini Johannis van der Saren sacrae Theologiae baccalarii et prioris cartusiensium domus Vallis Regalis inxta Gandavum qui contigit an. Dom. MCCCCLXIX (5). In 1471 kreeg Vallis Regalis dan een nieuwe

(1) Kroniek van D. BRUNO PEDE, ed. E. LAMALLE, op. cit., p. 202.

(2) E. REUSSENS, Hatricule de l'Université de Louvain, in Commission Royale d'histoire, 1903, dl I, p. 130.

(3) E. REUSSENS, Documents relatifs à l'histoire de l'université de Louvain, dl II, Leuven, 1884-1903, p. 276.

(4) H.J.J. SCHOLTEMS, Het voormalige Kartuizerklooster te Amsterdam, in Haarlemse bijdragen, 1937, dl LIV, p. 53.

(5) Dit handschrift wordt bewaard in Wenen Nationale Bibliotheek hs N° 9364, t. II, fol. 248^v. De Bollandisten hebben dit beschreven in Anecdota ex codicibus hagiographicis Johannis Gielenans, canonici regularis in Ruben Valle prope Bruxellas, in, Annalecta Bollandiana, 1895, dl XIV, 79.

prior, Willem van Hallewijn. Hij behoorde tot het adellijke geslacht van Halewijn en zo verwant met Josijne van Halewijn, weduwe van Gillis Pattin die grote veldoeners waren en ook een zoon Kartuizer hadden. Evenals zijn voorganger had hij universitaire studies gedaan en was hij baccalaureaat in kanoniek recht. Hij deed zijn professie in Brugge en bestuurde gedurende 4 jaar het huis te Rooigem. Later werd hij prior in Val St. Pierre te Vervins en de laatste jaren van zijn leven was hij vicarius bij de Kartuizerzusters te Brugge (1).

Lodewijk Pottier volgde hem op in Gent waar hij tevens zijn professie gekregen had. Gedurende zijn vijfjarig prioraat bezat Vallis Regalis grote aantrekkingskracht. Vele monniken werden door hem aangenomen o.a. Pieter van Axel, auteur van de kroniek. Het klooster telde toch 22 bewoners, monniken en lekebroeders, wat aangepast was aan de Statuten. Na zijn functie in Gent werd hij aangesteld als vicarius in St. Anna waar hij tevens een tweede professie kreeg (2).

Het laatste prioraat dat we behandeld hebben, namelijk van Symon vander Schueren stond ongeveer op hetzelfde niveau als dat van Jakob Ruebs. Op 27 juni 1462 trad hij in Gent binnen onder het prioraat van Jan Versaren. Zoals verschillende van zijn voorgangers studeerde hij ook aan de Leuvense universiteit en stond in 1443 als student ingeschreven (3).

(1) Chron., f. 130^v, in K.B.B., N° 4.051-68: "...in seculo nobilis, dives, doctus et fuit baccalaurens in iure canonico fuit prior in valle S. Petri...procurator domus monialium S. Annae".

(2) Chron., f. 129^r, in K.B.B., N° 4.051-68: "...fuit hinc ordinatus prior...susceptit plures fratres et meipsum... vicarius ad domum monialium S. Annae".

(3) E. REUSSENS, Matricule de l'université de Louvain, in op. cit., dt I, p. 234.

In 1463 werd hij tot monnik reprefect en werd vrij spoedig vicarius in het huis zijner professie. In 1470 werd hij naar Delft gestuurd om er samen met 3 andere monniken de grondslagen te leggen van een nieuwe nederzetting. In 1471 werd hij er reeds tot prior benoemd. Degene die hem het meest geholpen heeft in de stichtingstijd was Gaspar vander Stock, een profes van Herne die spoedig de funktie van procurator waarnam tot Symon vander Schueren van het prioraat van Delft ontheven werd in 1480 om het te verwisselen met dat van Gent (1).

Dat hij een onderlegd en doordrijvend personage was, blijkt duidelijk uit de snelle opgang die hij maakte. De moeilijke taak die hem toegewezen werd als rector en het prioraat in een nieuw klooster bewijzen dit. Gedurende 17 jaar bestuurdde hij Vallis Regalis waar hij fel geijverd heeft voor de materiële uitbouw. Voor gans de Ordeprovincie was hij tevens een figuur van aanzien. Van 1481 tot 1484 bestuurdde hij de Nederduitse provincie als convisitator met visitator Gerard Spronck prior van Monnikhuizen bij Arnhem (2), vervolgens van 1484 - 92 als visitator met Hendrik de Duveland prior van Antwerpen en Gaspar vander Stoct prior vnn Herne, van 1493-97 wederom als visitator met Arnold Hunkeler (3). Over zijn beleid als visitator vernamen we o.a. het volgende: in 1487 wilde de bevolking van Luik de Chartreuse op de Mont-Cornillon verwoesten omdat Erard vander Marck dit strategisch punt had bezet en van daaruit de stad bedreigde. Haastig reisde hij met zijn convisitator Gaspar vander Stoct naar Luik. Zij

(1) H.J.J. SCHOLTENS, Bijdrage tot de geschiedenis van het voormalige kartuizerklooster buiten Delft, in Bijdragen Bisd. Haarlem, 1932, dl. XIII, p. 335-337.

(2) Behoorde tot 1440, tot de Rijnprovincie.

(3) H.J.J. SCHOLTENS, Bijdrage tot de geschiedenis van het voormalige Kartuizerklooster buiten Delft, in op. cit., p. 337.

Chronique de la chartreuse de la Chapelle à Hérimmes-lez-Enghien, in ed. cit., p. 85.

wisten van bisschop Jan van Hoorn te verkrijgen dat deze het klooster krachtdadig beschernde tegen de volkswoede (1). Als visitator reisde hij ook naar de Grande Chartreuse: zo kreeg hij en 4 reisgezellen van de hertog in 1485 een vrijgeleide om zich naar ginder te begeven: d.w.z. dat zij samen met hun baggage ongehinderd en zonder aanhouding konden reizen. Zeker is hij meer dan eens naar ginder gereisd. (2)

In 1497 werd Symon vander Schueren opgevolgd door Petrus Vasseur de Casleto. Hij was in 1486 in Gent binnengetroden. Tevoren was hij paedagogus te Leuven. Gedurende 40 jaar stond hij aan het hoofd van Vallis Regalis (3).

We hebben hierboven de namen en de gevonden inlichtingen van 16 priores vermeld. De kroniek spreekt er van 18. In de periode van het Westerse Schisma zijn er echter 2 priores aangesteld geworden waarover we geen duidelijke inlichtingen vernamen.

Niettegenstaande de schaarse inlichtingen kunnen we toch enkele interessante conclusies maken: van zeven weten we met zekerheid dat ze in Rooigen geprofest werden, van twee in Brugge. Van de andere zijn er zeker nog die in één van beide kloosters binnentraden. De plaats van herkomst is ten dele

(1) ed. cit., p. 39.

(2) Charter van 17 maart 1485, in R.A.G., Fonds Kartuijzers:
 "...Sinonem priorem monasterii Cartsiensum juxta Gandavum
 qui ad congregationem capituli generalis.
 Ipsunquena cum quatuor personis in conitina sua et totidem
 equis aut infermisorumque auro argento baseliis jocalibus
 equis litteris".

(3) L. LE VASSEUR, op. cit., dl III, p. 24.

gekend en is onder meer te situeren in Gent, Brugge, Maria-kerke en Halewijn bij Kortrijk. Drie waren voor hun intrede werkzaam buiten de Ordo: Michel Coelian was curatus in een parochie van Brugge, Goswijn de Beka kanunnik aan het kapittel te Kortrijk en Jan Versaren doceerde aan de Leuvense universiteit.

De meesten echter traden op jeugdige leeftijd binnen en bekleedden voor hun prioraat in Gent een aanzienlijke plaats in een ander huis o.a. te Gosnay, Amsterdam et Delft. Er waren er ook die voor hun leidende functie in Gent gewoon monnik waren in Gent of elders.

Bijna allen echter uitgezonderd degenen die in functie van prior stierven zoals Willen van Vaerneuwe, Jakob Ruebs, Jan Versaren en Synon vander Schueren, bekleedden na hun ambtsperiode in Nooigen een gelijkaardige functie in andere kloosters in Brugge, Amsterdam, Herne, St. Maartensbos, Doornik en Dijon.

Voornamelijk in de 15e eeuw kende Vallis Regalis bekende prioress die veel deden voor hun klooster naar tevens voor de Ordeprovincie: Jakob Ruebs, Jan Versaren, en Synon vander Schueren.

2. Procuratores - Vicarii en de sacrista.

Zoals hierboven gezegd stond de procurator in voor het materieel beheer van het konvent en was de vicarius meer de helper van de prior in zijn bestuur. De eerste ons bekende procurator was Willem van Vaerneuwe, neef van prior Willen van Vaerneuwe en van de grote weldoener van het Gentse klooster. In 1351 werd hij reeds in die functie vermeld (1) en behield

(1) Cart., f. XXV, in R.A.G., N° B 1288: "W. de Vaerneuwe cartusiensis procuratore".

die tot zijn dood in 1388 (1).

Jan van Haldegem stond Jan vander Stoet verschillende jaren bij in zijn bestuur. Hij was een profes van Herne, werd belast met het bestuur van het klooster in Brugge en later van het huis zijner professie. Na vicarius te zijn geweest in Gent, werd hij in 1369, hoogbejaard nog belast met de post van vicarius van het parthenium. Gedurende elf jaar wijdde hij zich aan de geestelijke leiding der Kartuizerzusters waarna hij in 1380 stierf (2). Joannes Crauwel een profes van de kartuis S. Mariae bij Lübeck werd in Gent procurator en overleed er in 1444. (3).

Een andere profes uit deze tijd was Jan Bolhusen die prior was van het Amsterdamse konvent van 1421 tot 1448. Uit de akten van de generale kapittels bleek dat hij de laatste jaren graag zou ontlast worden zijn van dit ambt. Verschillende malen werd hem de raad gegeven geduld te hebben. In 1448 tenslotte werd hij aangesteld als vicarius te Rooigem waar hij overleed op 27 augustus 1455 (4).

Martinus Groothere was procurator in Gent vooreer hij prior werd van de kartuis van Perth in Schotland. Dit klooster was in 1430 geïncorporeerd geworden. Het was gesticht door koning Jakob I Stuart die in 1437 vermoord werd,

-
- (1) Chron., f. 124^v, in K.B.B., N° 4.051-68: "Guillielmus de Vaernewije procurator istius domus qui obiit anno 1388".
- (2) Chronique de la Chartreuse de la Chapelle à Hérines-lez-Enghien, on ed. cit., p. 18
- (3) Chron., f. 126^r in K.B.B., n° 4.051-68: "hic procurator, professus Cartusia S. Mariae prope Lubeke, obiit annon 1444".
- (4) H.JJ. SCHOLTENS, Het voormalige Kartuizerklooster te Amsterdam, in, Haarlemse bijdragen, 1937, dl LIV, p. 46-50.

waar het koninklijk mausoleum werd opgetrokken (1). Martinus werd daar als prior aangesteld in 1453 en stierf in 1456 (2).

Procurator Johannes Dullaert was eertijds kape-
laan van St. Pharaïlde in Gent. Na enkele jaren prior te zijn
geweest in Ziericzee werd hij ontheven om gezondheidsredenen
en keerde naar Gent terug om er in 1474 te sterven (3).

Mathias Roer die achtereenvolgens vicarius en
procurator was stond vooral bekend om zijn scriptoriumarbeid
(4).

Symon Relfius was procurator en nadien vica-
rius in St. Anna om 18 jaar later prior van dat konvent te
worden (5).

Een familielid van prior Symon vander Schueren
Adrianus bekleedde in 1474 ook het ambt van procurator (6).

Een verwante van prior Lodewijk Pottier, Lieven
werd vicarius en onderscheidde zich tevens als schilder door
het vervaardigen van schilderijen voor de kerk en het klooster
(7). Johannes Scullinc was lange tijd vicarius en leer-
meester der novicen. In 1482 werd hij prior te Delft. Na vijf

(1) E.M. THOMPSON, The Carthusian Order in England, London,
1930, p. 246-47.

(2) Chron., f. I26^v in K.B.B., N° 4.051-68.: "D. Martinus
Groothere obiit anno 1456 quitque, quondam procurator istius
domus et postea prior domus scotiae ordinis nostri ordinatus
est anno 1453."

(3) Chron., f. I27^v, in K.B.B., N° 4.051-68: "Querat capelle-
nus Sanctae Pharaïldis in Gandavo, fuitque porcurator huins
infirmi-tatem non perexit sed hic obiit anno 1474".

(4) Chron., f. I28^v, in K.B.B., N° 4.051-68: "fuit hic vicarius
et longo tempore procurator multa scripsit"

(5) Chron., f. I30^r, in K.B.B., N° 4.051-68: "fuit procurator
postea vicarius monalium domus St. Annac ordinatus...18 annis
rexit, electus in priorem".

St d'YDEWALLE, De Kartuizer St-Anna-ter-Woestijne te St-Andries
en te Brugge, Brussel, 1945, p. 125.

(6) Chron., f. I33^r, in K.B.B., N° 4.051-68: "Adrianus de Horreo
ordinatus est hic procurator anno 1474".

(7) Chron., f. I29^r, in K.B.B., N° 4.051-68: "Livinus Pottier fuit
pictor ut patet ex tabulis quas fecit pro ecclesia multa bona domni
fecit...hic vicarius";

jaar werd hij uit dit ambt ontheven en werd hem opgedragen als rector de grondslag te leggen voor een nieuwe nederzetting te Leuven. De visitators stelden een monnik namelijk de Leuvenaar Johannes Vekestijl en een donaat Nicolaas, beiden van het Antwerpse huis tot zijn beschikking. In 1494 werd hij van het rectoraat ontheven en stierf in Gent het volgend jaar (1).

Nicasius van Lichtervelde van Ieper trad in 1481 te Gent binnen. Hij was de zoon van ridder Wulfaert van Lichtervelde, hoogbaljuw van Ieper en van Isabeau Adornes. Hij was een neef van Maarten Adornes die van 1492 tot 1507 prior te Brugge was alsmede van Arnoud Adornes die prebendarius en van Margaretha Adornes die koorzuster was bij de Kartuizerzusters te Brugge (2). In 1486 werd Nicasius vicarius te Rooigem om van 1497-99 dezelfde functie te bekleden bij de Kartuizerzusters bij Brugge. Nadien werd hij prior te Zeelem. Hij was tevens doctor utriusque juris (3).

Tenslotte vermelden we nog Gerogius Volkier die lange tijd sacrista was en bij zijn dood in 1489 talrijke boeken en geschriften naliet (4).

 (1) Chron., f. 133^r, in K.B.B., N° 4.051-68: "fuit longo tempore vicarius et magister multorum novitiorum ac institutor. Deinde factus est prior domus delfensis, postea... rector novae plantationis in civitate lovaniensis".

H.J.J. SCHOLTENS. Bijdragen tot de geschiedenis van het Kartuizerklooster buiten Delft, in op. cit., p. 340-41.

(2) St. d'YDEWALLE, op. cit., p. 120.

(3) Charta capituli generalis Ordinis Cartusiensis, 1499, in A.K.L. 1499: "Priori domus in Zeelhem prope Diest, visis testimoniis aliquorum fratrum et instatiis prioris, fit misericordia et praeficimus ibidem in priorem D. Nicasium de Lichtervelde, monachum professum domus Gandavi, a vicariatu domus monialium prope Brugis absolutum".

(4) Chron., f. 129, in K.B.B., N° 4.051-68: "... fuit sacrista... obiitque annon 1489 multos libros et aliquos scripsit".

Deze gegevens over de procuratores, vicarij en de sacrista zijn heel schaars.

Enkele bekende namen troffen we in hun midden aan, namelijk Vaernewijc, vander Schueren en van Lichtervelde. Deze 3 families genoten een groot aanzien respectievelijk in Gent, Brugge en Ieper.

Uit welke milieu's de andere officiales kwamen is niet te achterhalen.

De meesten waren professi van Rooigem. Na er enkele jaren koormonnik te zijn geweest, werden zij procurator of vicarius, functie die ze later ook uitoefenden in een ander klooster. Van de 12 gekende figuren werden er 4 prior.

B. de monniken die in Rooigem geen hogere functie bekleedden.

De Kartuizermonnik is gebonden aan een strikt omlijnd terrein. In het klooster leeft hij immers individueel in afzondering. Hij houdt zich in zijn cel met een onmuurd tuintje en verlaat dit slecht voor de gemeenschappelijke oefeningen (I).

Elke cel komt met een deur uit in de grote kruisgang. Terzijde van deze deur bevindt zich een luik waardoor de bewoner zijn maaltijden in ontvangst neemt. Alleen op zonen feestdagen eten de monniken gezamenlijk in de refter (2). Een keer in de week maken de koorreligieuzen buiten de kloostermuren een wandeling van enkele uren. Voor ieder huis was door de visitatores een dergelijke wandelkring vastgesteld. (3)

(I) dit eremitisch aspect werd door Guigo sterk beklemtoond in de Cons., cap. XIV en XXVIII-XXXI. Aangescherpt in de St. Ant., II cap. XV-XVII en in de St. Nov., II, cap. VI.

(2) St. Ant., II, cap. XIII,

(3) St. Nov., II, cap. IV, 2.

Hun dagprogramma is een opeenvolging van gebed, meditatie en arbeid. Zij onderhouden de strenge vasten van 13 september tot Pasen d.i. één maaltijd per dag gebruiken. Op de andere dagen van het jaar worden er 2 maaltijden gebruikt (1).

Dit harde leven wordt aan de aspirant Kartuizer afgeschilderd. Zijn aanvraag moet beaamd worden door het osculun pacis. Hieraan gaat een onderzoek vooraf. Geen roepingen onder de 20 jaren mogen aanvaard worden(2). Ernstig moet nagegaan worden of de aspirant kon lezen en zingen. Voldoet de aspirant aan de eisen en trekt hij zich niet terug dan ontvangt hij van de prior en het convent de vredekus. Tussen de aanvaarding en de inkleding is het de postulant toegelaten voor een min of meer lange tijd huiswaarts te gaan (3). Het eigenlijke proefjaar voor koornonniken begint met de inkleding waar de St. Ant. (4) aan de prior of de procurator verboden kleding of andere vergoeding te eisen van de novice, werd dit gemilderd in de St. Nov. (5) die voorzagen dat een welstellende novice zelf zijn klederen bezorgde.

Tijdens de noviciaatsperiode worden de kloosterlingen onderricht door een oudere monnik, gewoonlijk de vicarius. Wanneer het noviciaat ten einde loopt, vraagt de novice tijdens een kapittelzitting om barmhartigheid miseri-cordian postulaverit. Na dit jaar kan hij vrij uitgaan en wordt hem de mogelijkheid gelaten zijn bezit uit te delen aan wie hij het begeert-(6).

-
- (1) Cons., cap. XXXIII.
 - (2) St. Ant., II, cap. XVIII, 50.
 - (3) St. Ant., II, cap. XVIII, 50
 - (4) II, cap. XVIII, 2.
 - (5) II, cap. V, 4.
 - (6) St. Ant., II, cap. XIV.

Aan de hand van de bewaarde bronnen zullen wij nu enkele konkrete gegevens geven over de koornonniken van Rooigen.

Eerst en vooral een woordje over de vreemde monniken. Opvallend is het dat Vallis Regalis in haar nidden weinig kloosterlingen heeft gehad van buiten de kloosterprovincie. Een uitzondering dient gemaakt voor de periode van het Westerse Schisma. In vele kloosters was er immers onenigheid nopens de partij die gevolgd werd met het gevolg dat sommige monniken weg gestuurd werden naar een klooster dat hun gezindheid deelde. In deze periode belandde Winandus Steinbeck van Dortmund in Rooigen en kreeg er het Ordekleed. Later werd hij een tweede maal geprofest in Keulen. Van 1399 tot 1406 was hij prior te Straatsburg. Van dit huis schreef hij een kroniek, die niet meer schijnt te zijn bewaard, naar nog in de 17e eeuw door C. LE COUTEULX en L. LE VASSEUR werd gebruikt (1). In 1406 werd hij verplaatst naar de nieuwe noderzetting te Bazel waar hij nog drie jaar het bestuur waarnam (2).

In diezelfde tijd geschiedde er een uitwisseling van twee professen tussen Vallis Regalis en S. Maria bij Lübeck: de reeds vernoemde procurator Johannes Crauwel en Johannes Botijn profes van Rooigen die tot prior werd verkozen in S. Maria (3). Beiden stierven rond 1445. Deze uitwisseling gebeurde toen Vallis Regalis ressorteerde onder de Rijnprovincie.

(1) H. J. J. SCHOLTENS, De literaire nalatenschap van de Kartui- zers in de Nederlanden, in, Ons geestelijk erf, 1951, dl XXV. p. 37

(2) C. LE COUTEULX, op. cit., dl VII, p. 254.

(3) Chron., f. 126, in K.B.B., N° 4.051-68: "Johannes Botijn fuit prior S. Mariae prope Lubeke et hic professus".

Immers in die tijd werden de generale kapittels van de Uroa-nistisch gezinde kloosters gehouden te Seitz: de prior van Gent die naar ginder reisde kon kontakt nemen met zijn partijgenoten. Dat hierbij soms over uitwisselingen werd gesproken, is niet uitgesloten.

Over het algemeen traden de monniken op een jeugdige leeftijd binnen in Vallis Regalis. Enkele gekende figuren die op gevorderde leeftijd binnentreden zijn: Filips de Bursere, Gerardus Buxhoren, en Balduinus Crommelinc.

Filips de busere stamde uit een aanzienlijke Brugse familie. Kort na zijn professie werd hij prior te Gosnay en kwam na enkele jaren terug naar Gent waar hij overleed. Het klooster had hij bedacht met talrijke tijdelijke goederen (1). Ook zijn broer Nikolaas had het kouvent met een rente van 4 pond gr gegiftigd (2).

Gerardus Buxhoren was voor zijn intrede bij de Kartuizers, Benediktijnermonnik. Na zijn professie in Gent was hij lange tijd kapelaan bij de monialen te Brugge (3).

Balduinus Crommelinc afkomstig van Kortrijk was reeds priester gewijd vooraleer hij in Gent geprofest werd. Hij bezorgde het klooster ook tijdelijke goederen. (4).

(1) Chron., f. 127^r, in K.B.B., n° 4.051-68: "D. Philippus de Bursa fuit Brugensis in seculo multum dives et honorabilis intravitque ordinem nostrum, recipiens hinc habitium in propecta satietate post professionem suam non multo post tempore fuit prior ordinatus domo prope Gosnayum... est reversus ad domum istam suae professionis, multa bona temporalia de eo habuimus...."

(2) cfr. p. 74

(3) Chron., f. 129^r, in K.B.B., n° 4.051-68: "fuit longo tempore capellanus professus Cartusiae Annæ fueratque ordinis Sancti Benedicti antequam intravit ordinem nostrum fuit hic receptus et professus".

(4) zie hoger p. 99

In de derde plaats zijn enkele monniken bekend om hun geschriften. Hierdoor namen de Kartuziers immers deel aan de verspreiding van de geestelijke stromingen die in de 14e en 15e eeuw talrijk waren in de Nederlanden. Uit de 15e eeuw kennen we Jan de Rijcke of Rijckaert die prior is geweest in Mont-Dieu en rond 1470 in het huis zijner professie overleed (1). Hij heeft verschillende geschriften nagelaten in het Vlaams en in het Latijn. In zijn moedertaal schreef hij een traktaat over de maagdelijkheid. In de strijd over het lezen van de H. Schrift in de landstaal mengde hij zich met een latijnse verhandeling. Andere geschriften in manuscript bewaard, handelen over de aflaten van het jubeljaar; over het eten van vlees en het bezitten van eigendommen door kloosterlingen en over de biecht. Verder zijn nog van zijn hand een dialogus mellifluus tussen de bekoorde en de trooster alsmede enige sermoenen en exhortaties (2).

Een ander bekend auteur was Petrus van Heysene van Axel. Hij trad in 1478 in Rooigem binnen en schreef er de kloosterkroniek (3).

In iedere kartuis werd er veel belang gehecht aan de literaire activiteiten van de monniken. Nog meer zorg werd echter besteed aan het bewaren en vervaardigen van boeken. De Kartuiser die niet mocht prediken moest door de arbeid van zijn handen het woord Gods verkondigen. Twee monniken-kapiisten zijn ons gekend: Geraard d'Vet die in 1459 in Rooigem binnen trad. Hij werd procurator van Vallis Gratie. Nadien kwam hij

-
- (1) E. RUESSSENS, in Biographie nationale, dl V, 1875 kol. 688-89.
 (2) H. J. J. SCHOLTENS, de literaire nalatenschap van de Kartuziers in de Nederlanden, in Ons geestelijk Erf, 1951, dl XXV, p. 24.
 (3) Chron., f. 133^v in K.B.B., N° 4.051-68: "compilator huins libelli receptus fuit anno 1478".
 Zie hoger p. 22

terug naar het huis zijner professie waar hij verschillende werken kopiëerde o.a. de bijbel en een misboek (1). Naast hem kennen we Pétrus Bartholomeus van Bierveld. Kort na zijn professie werd hij naar het nieuwe klooster Zonneberg in Kampen gestuurd om er te helpen aan de opbouw. In 1485 werd hij vicarius te Ziericzee en van 1490 af was hij hospes in Antwerpen (2).

Uit de tweede helft van de 15e eeuw kennen we nog Nicolaus vanden Berghe van Geertruidenberg wiens vader Jan convers was in Rooigem en Rolandus Pattin. Hij was de zoon van de weldoeners Gillis Pattin en Jozijne van Halewijn. Hij werd opgenomen in 1476 en betrok de cel door zijn vader gesticht (3).

De kroniekschrijver gaf een lijst met 95 namen van monniken. De gegevens die hij ons bezorgde waren beperkt. Wij kunnen toch zeggen dat in Vallis Regalis bijna geen vreemde monniken binnentraden. Zij kwamen praktisch allemaal uit de Ordeprovincie.

Drie monniken die op gevorderde leeftijd binnentraden zijn gekend.

-
- (1) Chron., f. 132^v, in K.B.B., N° 4.051-68: "...fuit receptus anno 1459 postea factus est procurator domus Vallis Gratiae postea huc reversus scripsit biblia nova missalia".
- (2) Chron., f. 113^r, in K.B.B., N° 4.051-68: "... scripsit plures libros postea fuit missus ad novam plantationem domus campensis anno 1485 fuit quoque vicarius in domo Ziericzee postea anno 1490 hospes in domo Antwerpiae".
- (3) Chron., f. 128^r, in K.B.B., N° 4.051-68: "receptus fuit anno 1476... habitator cellae quam pater ipsius fundaverat".

Jan de Rycke genoot door zijn talrijke geschriften een grote faam in de Kartuiszerorde en ook erbuiten.

En tenslotte hebben de inlichtingen aangetoond dat de Kartuiszers veel belang hechtten aan de scriptoriumarbeid.

C. Andere bewoners.

Naast de monniken leefden er in de kartuis ook conversbroeders. Hun aantal was ook gelimiteerd en op 16 gevestigd. Dit klein aantal werd gekozen voor dezelfde reden als het gering aantal monniken: kleine inkomsten en het gebonden zijn aan de ternini. Het zou gemakkelijk zijn hun aantal te verhogen om de grond te laten bewerken. Dit zou mogelijk geweest zijn indien men ze, zoals elders, beschouwde als materiële hulpmiddelen. De Kartuiszerconvers leeft ook in zijn cel en beleeft ook het ideaal van de eenzaamheid.

Het kon voorvallen dat een convers naar buiten werd gestuurd: dit is voorzien in een kapittel van de Consuetudines, getiteld de hospitio fratrum qui foras mittuntur(1). Zo mochten zij bij voorbeeld geen voedsel en onderdak ontvangen. De conversbroeders stonden onder leiding van de procurator en zorgden samen voor de exploitatie van het doncin(2). Hun werk was zo geregeld dat hun geestelijk leven nog kon primieren. Buiten deze 16 lekebroeders mochten er nog 7 redieten in een kartuis wonen. Aan dit getal mochten nog 4 redieten of conversen toegevoegd worden, indien het nodig was(3).

(1) Cons., cap. LXXVI.

(2) Cons., cap. XVI.

(3) St. Ant., II, cap. XXV, 3.

Onder de reddieten kent men een dubbele categorie: de redditi laici werken naast de conversen, hebben hetzelfde kleed maar geen baard. Wanneer er een plaats vrij kwam bij de conversen kon de prior hem toelaten na I jaar noviciaat die staat aan te nemen (1). Hun godsdienstige verplichtingen waren korter en zachter dan van de conversen, ook het vasten(2). De St. Nova verleende hen de titel van broeders en de professie aan hetzelfde altaar van de conversen(3). Zo verdwenen praktisch de redditi laici. Hun instelling verdween niet officiëel maar ze kwamen nog zelden voor.

Een tweede categorie waren de clerici redditi. Sedert 1220 mocht ieder klooster een clericus redditus hebben tussen de 7 reddieten op voorwaarde dat hij geen diaken was. Wanneer hij priester wilde worden, moest hij de Orde verlaten en in een andere binnentreden. Van 1342 af mochten zij het kleed der monniken aannemen zonder de zijdelingse banden. Ieder huis mocht er 2 of 3 hebben en ze werden broeders genoemd (4). Zij stonden in feite tussen de monniken en de broeders; ze leefden met de monniken of werden buiten het klooster gestuurd om een of andere zaak op te knappen.

Hun aantal is steeds heel miniem geweest; met de tijd moesten zij onder de monniken te rekenen zijn zoals de laici redditi bij de conversen.

Andere bewoners van een kartuis waren de proveniers en de donaten.

De proveniers waren geen religieuzen. Zij kwamen in de omgeving van het klooster leven, behielden hun goederen en waren door geen kontrakt gebonden. Zonder speciale toelating

-
- (1) St. Ant.; III, cap. XXXIII, 5
 (2) St. Ant.; III, cap. XXXIII, 17,21
 (3) III, cap. II, 18.
 (4) St. Nov., III cap. L.

van het generaal kapittel werden ze niet opgenomen. Later werd hun statuut gewijzigd; zij gaven hun bezittingen volledig of gedeeltelijk af, behielden het wereldlijk kleed maar werden gebonden aan kleine verplichtingen(I).

De donaten waren ook van een lagere categorie dan de reddieten want ze hadden geen Ordekleed en geen geloften afgelegd. Zoals voor de proveniers moest het generaal kapittel de toelating geven om opgenomen te worden. Zij waren gehoorzaamheid en trouw aan het klooster en de Orde verschuldigd; zij moesten een bovenkleed van I kleur dragen. Later moesten de donaten hun bezittingen afstaan en een bruin of wit kleed dragen (2).

Over deze kategoriën bewoners van Vallis Regalis zijn ons maar enkele gegevens bekend.

De kroniek geeft 6 namen van clerici redditii: Johannes Verckin echter die op de lijst voorkwam, werd als convers opgenomen ten tijde van Jan Versaren. In zijn noviciaat veranderde hij van staat en werd geprofest als laicus redditus. Verschillende jaren was hij kok te Rooigem. In 1486 werd hij vanuit zijn geboortestad overgeplaatst naar het Hollands huis bij Geertruidenberg en vandaar naar Diest waar hij in 1490 stierf ten gevolge van een epidemie (3).

(1) St. Nov., III, cap. III.

(2) id.

(3) Chron., f. 130^r, in K.B.B.; N° 4/051-68: "Receptus fuit hic ad statum conversi tempore domni Johannis Versaren sed tempore novitiatus sui rantavit statum illum fecitque professionem in statu laici redditus, coquinarius istius domus... emissus fuit anno 1486 de ista domo ad domum Hollandiae. Deinde ad domum Diestengem et ibidem de epydimia obiit annon 1490."

Verder zijn ons de namen bekend van 12 conversen: zo Henricus de Querom die lange tijd in dienst van de kok stond en stierf in 1477 (1). Een ander bekend figuur uit dat midden was Johannes vanden Berghe uit Geertruidenberg: in zijn jeugd was hij danaat geweest in een of ander kartuis. Toen hij het klooster verliet huwde hij en kreeg twee zonen die beiden het kartuizerkleed aanamen; de ene, Johannes, werd priester te Antwerpen, de andere, Nikolaas, monnik te Gent. Na de dood van zijn echtgenote trad hij te Rooigem in 1474 binnen als conversbroeder. Vijf jaar leefde hij er nog in die staat. Hij en zijn zoon Nikolaas schonken het klooster verschillende sieraden voor de kerk alsook een geldelijke bijdrage (2).

Verder is Judocus Meeus gekend die bij zijn intrede verschillende renten en tienden aan het klooster afstond (3).

Tenslotte kennen we nog de namen van 12 donaten waarover we geen nadere inlichtingen hebben.

-Het was mogelijk dat een bewoner van een ander kartuis de toelating kreeg om als hospes te verblijven in Vallis Regalis. Dit was het geval met Willem Vrijman van Delft, profes van het

(1) Chron., f. 133^r in K.B.B., N° 4.051-68: " conversus fuit longoque tempore fuit hic in officio coquinari".

(2) Chron., f. 128^r in K.B.B., N° 4.051-68: "conversus in issa domo; inventetesua fuit donatus in uno domo ordinis nostri postea statum illum relinquens accepit uxorem ex qua genuit duos filios. Joannem priorem Antwerpiae et Nicolaum monachum istius domus; uxore defuncta fecit hic professionem circa annum 1474.... defunctus est anno 1479... de istoct cum filio eius Nicolao habuimus aliqua bona et ornamenta".

(3) zie hoger p. 89

Utrechtse kartuizerskonvent. Deze was de neef van Jan van Schoonhoven, regulier kanunnik te Groenendael die tot Willem Vrijman het bekende en zeer verspreide epistel over de passie des Heren heeft gericht (1). Een ander voorbeeld is het verblijf in 1431 van de Kartuizer-kardinaal Albergati. Deze was meermalen als pauselijk legaat werkzaam: van 1431 tot '33 was hij dat opnieuw in Frankrijk en in de Nederlanden waar hij tevergeefs vrede trachtte te stichten tussen Franken, Boergondiërs en Engelsen. Zo kwam de kardinaal in het klooster van Herne in oktober 1431. De 18e werd hij te Brussel door hertog Filips ontvangen. Teruggekeerd in Herne, ging hij vandaar naar Gent waar hij de 3e november aankwam. Albergati bleef hier tot de 6e november (2). Zijn biograaf was Jan van Eyck.

Twee bekende namen uit het midden van deze lekebroeders waren Vanden Berghe uit Geertruidenberg en Meeus. Deze laatste staat evenals zijn oom bekend als grote weldoeners van het klooster.

 (1) In de universiteitsbib. te Utrechtse vindt men 4 hs van dit tractaat. N° 236, f. 1-27 is afkomstig v/de ~~U~~etr. kartuize (Inc.: Religiosos virofratri Wilhelmo Vrijman ordinis Carthusiensis prope trajectum nepoti meo carissimo frater Johannes et conversus in Domino).

Necrologie v/d Utrechtse Kartuizers. in Archief Aartsbisdom Utrecht, 1952, dl LXXI, p.117.

(2) W.H.J. WEALE, Hubert and John van Eyck. Their life and Work, London, 1908, p: 59.

§ 2. Plaats van de Kartuis van Rooigem in de Orde.

De kartuis Vallis Regalis, in 1334 door de Orde geïnkorporeerd, was van die datum af onderworpen aan de voorschriften van de Orde: d.w.z. de Kartuizers van Rooigem moesten de statuten naleven en zich schikken naar de verordeningen van de generale kapittels die ieder jaar kort na Pasen gehouden werden in de Grande Chartreuse.

Het huis moest tevens om de twee jaar onderworpen worden aan een kloostervisitatie.

De levenswijze van de Kartuizers was door Guigo vastgelegd in zijn Consuetudines. Op het generaal kapittel van 1259 werd een nieuwe verzameling van de kartuizersvoorschriften aangelegd. Deze had dezelfde geest van de Consuetudines: sommige punten werden echter klaarder of uitvoeriger uiteengezet. De verzameling werd de Statuta antiqua genoemd. Op het voornoemd kapittel werd de Orde gereorganiseerd. Zo werd bijvoorbeeld ieder huis verplicht een exemplaar te bezitten van de consuetudines, geen enkele verandering mocht aan de tekst gebracht worden, de plaatsen die gecancelleerd werden, moesten worden hersteld en ieder schrikkeljaar moest deze tekst aan de gemeenschap worden voorgelezen (1).

De Statuta antiqua werden in 1368 aangevuld door de Statuta nova.

Wij zullen nu de volgende punten onderzoeken:

A. de verhouding van Vallis Regalis met Grande Chartreuse.

We zullen nagaan in welke mate zij toezicht uitoefende op

 (1). St. Ant., II, c. 8.

het kloosterleven en welk soort maatregelen er getroffen werden. Ook het optreden van de visitatores zal hier besproken worden, daar zij in naam van de Grande Chartreuse ageerden.

D. de verhouding van Vallis Regalis met de andere kartuizen. In welke mate was er kontakt tussen de verschillende kloosters?

A. Vallis Regalis en de Grande Chartreuse.

Deze verhouding kunnen we best afleiden uit de akten van de generale kapittels en uit de kloostervisitatie.

Ieder jaar, kort na Pasen kwamen de bestuurders van alle huizen der Orde, indien het hun mogelijk was, voor het generaal kapittel in de Grande Chartreuse bijeen. Naast hen behoorden ook de geproteste nonniken van de Grande Chartreuse tot deze vergadering, welke de hoogste nacht in de Orde was. Na de openingsplechtigheden werden 8 deffinitoren gekozen die samen met de prior-generaal de leiding namen. Op de derde en laatste kapitteldag wierp de generaal zich ter aarde om ontheffing uit zijn ambt te vragen. Alle andere prioren volgden zijn voorbeeld. Het diffinitorium kon de kloosteroversten wier ontslag wenselijk werd geoordeeld, vervangen. Bij hun thuisreis kregen de patros capitulares chartae mede waarin de overlijdensberichten, de nieuwe ordonnanties in zake de observantie, bijzondere bevelen, aanwijzingen, lofprijzingen of vermaningen stonden opgetekend (1).

In de tweede plaats hechtte de Orde veel belang aan de kloostervisitatie. Dit is een bewijs van een nauw

(1) H.J.J. SCHOLTENS, Het Roermondse Kartuizerkonvent voor de 15e eeuw, in Publications de la société historique et archéologique dans le Limbourg, 1951, dl LXXXVII, p. 199.

kontakt tussen de Orde en haar kloosters. Om de twee jaar werd een klooster gevisiteerd door een visitator en een convisitator; deze waren tevens prior van een of ander kartuis uit de provincie. Het konvent van Gent ressorteerde voor het Westerse Schisma onder de Picardische provincie. Na dertig jaar tot de Rijnprovincie behoort te hebben kwam het in 1411 onder het gezag van de visitatoren der toen gevormde Noord-Picardische provincie. In 1474 kreeg deze provincie de naam van Teutonische provincie (1). Op het einde van de 15e eeuw behoorden tot deze provincie de kartuizen van Herne, Brugge, Kiel, Zeelhen, Gent, Geraardsbergen, Geertruidenberg, Brugge (nonialen), Luik, Utrecht, Amsterdam, Monnikhuizen, Zierikzee, Brussel, 's Hertogenbosch, Delft, Kampen en Leuven (2).

Welke konkrete gegevens verschaffen ons de akten van de generale kapittels nopens de verhouding van Vallis Regalis met de Grande Chartreuse? Een eerste gegeven dateert uit de tijd van de stichting. Immers, zoals hoger aangetoond moest de oprichting van een nieuw kartuis goedgekeurd worden door de Grande Chartreuse. De Orde stond er voor in dat haar stichtingen de voorschriften konden volgen opdat zij terecht de naam van Kartuizers zouden dragen. Met nadruk wordt in de Statuten gezegd dat geen enkel huis mag opgenomen worden vooraleer het een prior en 12 monniken kan onderhouden, de nodige gebouwen heeft en over voldoende inkomsten beschikt (3). Het generaal kapittel van 1332 beschikte zo dat Vallis Regalis niet kon geïncorporeerd worden omdat het gebouwencomplex nog ver van voltooid was en het inkomen nog niet kon volstaan (4).

(1) Chronique de la Chartreuse de la Chapelle de Hérinnes-lez-Enghien, in, op. cit., p. 44.

(2) H. J. J. SCHOLTENS, Het Roermondse Kartuizerskonvent voor de 15e eeuw, in, op. cit., p. 198.

(3) St. Nov., II, cap. V, 3.

(4) cfr. p. 35

Toen het in 1334 officieël ingelijfd was onderhield het nauw kontakt met de Grande Chartreuse. Hiervan geven enkele beslissingen een voorbeeld. In 1336 trof het generaal kapittel een disciplinaire maatregel: de monniken hadden zich te ver buiten het klooster begeven in de tijd van de verkiezing. Die monniken en degene die in het klooster waren, werden verzoend met de Orde, de verkiezing werd geannuleerd, er zou een nieuwe doorgaan en de monniken kregen een afstraffing (1).

In 1338 werd de aanvraag van een novice om geprofest te worden, niet aanvaard (2). Andere voorbeelden dateren uit de volgende eeuw.

Een ander schrijven van 1447 gaf aan de monniken een lichte vermaning. Deze hadden hun ontevredenheid laten blijken omdat hun prior Jakob Ruebs, als visitator van de Noord-Picardische provincie daar druk mee bezet was. Men gaf de kommuniteit de raad zich te schikken en te doen zoals de andere huizen wier prior visitator was en die er in berustten (3).

-
- (1) Charta capituli generalis, anno 1336, in A.G.C., ms. A-V, N° 247 a: "Priori Vallis Regalis prope Gandavum propter eo quod monachi dictae domus suae tempore elctionis suae erant fugitivi quia iverant extra domum nimis longe; propter quod eos fugitives fuisse declaranius eos ordini et alios quitunc erant in dicta domo et reddimus eis voces suas et postquam sibi providerent de pastore per electionem canonicam tribus diebus faciant abstinerdias (pasetur) ab ordine institutas et septem in capitulo recipient disciplinas".
- (2) Charta capituli generalis, anno 1338, in A.G.C., ms -A-V, N° 247 a: "Petito Prioris Vallis Regalis prope Gandavum de facicada professione cuidam nouitio infra annum minime exauditur".
- (3) Charta capituli generalis, anno 1447, A.K.C.: "Et capitulum generale per priorem Domus Vallis Regalis prope Gandavum melius informatum super scriptis in Carta anni praeteriti commendat tranquillitatem convertualium eiusdem domus, momentes eos, uy in conformatione intentionis dicti capituli preseverent et practicam consicrielem alianum provinciarum considerent, quae pacifice et quiete labores suorum visitororum linusque portarunt sine querela."
- x: et vocibus caruisse et reconcilianius

Een schrijven van 1474 besliste, dat: de prior geen ontslag kreeg en dat er moest voor gezorgd worden, dat de observantie beter werd, dan ze tot nog toe geweest was (1). Het ging hier om prior Willem van Halewijn die ontslag had aangevraagd. Andere maatregelen waren van meer algemene aard: in 1431 werd aan de priors van gans de provincie verboden om in Antwerpen naar de markt te gaan dat kon beter een reddiet of een conversbroeder doen (2).

Het volgend jaar besliste het generaal kapittel dat alle huizen van de Duitse-, Rijn-, Saksische-, en Noord-Picardische provincie er maar 1 procurator mochten op nahouden en alle concessies die gegeven waren om er meer te hebben werden teruggetrokken (3).

 (1) Charta capituli generalis, anno 1432, in A.K.G.: "quia in provinciis Alemaniae Superioris et Inferioris, Rheni, Saxoniae, et Picardiae Remotioris nulla Domus habet duos procuratores, paucis domibus exceptis, volumus et ordinamus, propter majorem domorum uniformitatem, quatenus singulae domus dictarum provinciarum sint contentae unico procuratore et licentias super hoc concessas revocamus".

(2) Charta capituli generalis anno 1474, in A.K.G.: "Priori Domus Vallis Regalis non fit misericordia, sed provideatur Domni quod in ea sit melior observantia quam hactenus fuit".

(3) Charta capituli generalis anno 1431, in A.K.G.: "Injunctus prioribus provinciae Picardiae Remotioris ne veniant ad nundinas Antwerpiensis pro negotiis quae redditum vel conversum possunt expediri".

Deze enkele voorbeelden illustreren wel dat de Grande Chartreuse op de hoogte was van het inwendig leven van haar kloosters, dat zij het laatste woord had om te beslissen wie waardig was opgenomen te worden in de kartuizerorde en dat zij naging in welke mate haar kloosters de statuten volgden. Bij de minste afwijking trof zij maatregelen.

Dit toezicht en de samenwerking werd in de tweede plaats mogelijk gemaakt door de visitaties. Hier volgen enkele voorbeelden:

Een eerste visitatie dateerde van 10 juli 1346: de priors van Brugge en Geraardsbergen stemden er in toe dat Vallis Regalis goederen in cijns uitgaf. De prior mocht er immers zelf niet over beslissen de inkomsten ware zijn klooster buiten een bepaalde grens te verhogen. Na een visitatie en een overeenkomst met de visitators mocht de prior de twaalf gemeten land die hij in de parochie van Houtenesse bezat voor een eeuwige kapellanij, in cijns uitgeven voor een jaarlijkse rente van 12 pond parisis (1).

Bij de kloostervisitatie van 1350 moesten de priors van Brugge en van Antwerpen tussen komen in het geschil dat gerezen was tussen de kartuizers van Gent en de weduwe van Willem van Vaernewije. De nadruk werd erop gelegd dat zij moest vergolden worden van haar rechten (2).

 (1) Cart., f. CCXX, in R.A.G., n° B 1288: "Vallis Gratie iuxta brugas et Silve Sancti Martini iuxta Geraldii montem cartusien-sis ordinis priores... per licentiam venerabilis patris domni prioris Cartusie... super traditione 12 mensuarum terre quas prior in parochia de houteneisen chro perpetua capellania tenent et possident pro duodecim libris par, annis et perpetuis red-ditibus".

(2) Charter in R.A.G., Fonds Kartuizers: "fratres Vallis Gratie iuxta Brugensen et Sancta Katerine iuxtra Antwerpi am cartu-cassasia ordinis domorum priores capituli generalis instance po-testate possessiones quos communes iam tenent cum tepara relicta domni Guilhelmi dicti de Vaernewije".

In 1369 werden zoals hoger gezegd de termini possessionum vastgelegd door de priors van Vallis Gratie en van Fontis Nostre. Aan deze beslissing hochten de prior generaal van de Orde en de definitoren hun goedkeuring(1). Toen Vallis Regalis onder de Rijnprovincie ressorteerde werden de termini nogmaals onderzocht. Het generaal kapittel van Seitz had aan de prior van de Keulse kartuis de opdracht gegeven het kouvent te visiteren. In januari 1401 keurde de prior van St. Barbara de vroeger vastgestelde termini goed (2). Zoals we reeds aanhaalden kende de Orde ook een krisistijd: nl gedurende het Westerse Schisma. De instelling van het houden van generale kapittels en kloostervisitaties bleef bestaan.

In 1380 was men op het generaal kapittel tot geen akkoord gekomen betreffende de partij die de Orde zou volgen. De patres capitualres hadden een voorstel gedaan dat iedere prior met zijn konvent ten aanzien van de obediëntie de partij zou volgen van de bisschop van het betrokken diocesis. Dit voorstel bracht geen oplossing. De Clementijnen

 (1) Charter in R.A.G., Fonds Kartuijzers: "Priores Vallis Gratie iuxta Brugae et Fontis Nostre... auctoritate capituli et domus carthusie visitatores generales provincie picardie... pro possessionibus acquerendi..."

Charter in R.A.G., Fonds Kartuijzers: "Prior Carthusie ceterique definitores capituli generalis... landanius, ratificamus et confirmamus..."

(2) Charter, in R.A.G., Fonds Kartuijzers: "Prior domus Sancte Barbare in colonia ordines carthusiensis visitator... auctoritate capituli generalis... priori et conventui domus Vallis Regalis in visitatione domus vestra te minus bonorum redditum et possessionem per visitatores olim assignatos et per capitulum generale postea confirmatos... assigno..."

die in de meerderheid waren, hielden vast aan hun zienswijze en de generaal der Orde, Guillaume de Raynal verklaarde te staan de zijde van paus Clemens. De aanhangers van de paus van Rome verlieten het generaal kapittel. Van dan af bleef de Grande Chartreuse het middelpunt van de Kartuizers die aan de paus van Avignon gehoorzaamd: dat waren voornamelijk de Franse en Spaanse kloosters. De Kartuizers in Duitsland en elders evenwel kozen partij voor de paus van Rome, en hadden gezamenlijk een eigen generaal gekozen die eerst zetelde in Italië maar sedert 1391 in het klooster van Seitz in Stiernarken tussen Laibach en Mariaburg. Zolang de scheiding duurde, had dit konvent ten opzichte van zijn onderhorige kartuizen, dezelfde rechten als het klooster bij Grenoble steeds in heel de Orde had. De Nederlandse kloosters ressorteerden onder Seitz (1).

In Gent waren er ca 1390 heel wat ongeregelheden geweest. De inwoners van de stad waren trouw gebleven aan de paus van Rome. Na de dood van Urbanus werd de legaat van paus Bonifatius IX er met veel entoesiasme ontvangen. Toen deze nuntius door de officieren van de hertog werd gearresteerd in april 1390 veroorzaakte dit grote opschudding. In januari 1392 werd zelf voor een opstand gevreesd. Toen de abt van Baudeloo, een van de voornaamste Urbanisten, Clementijn werd, was dit een succes voor de hertog. Nochtan bleef de bevolking Roonsgezind (2) evenals Vallis Regalis (3). Hier werd zelfs een monnik als hospes opgenomen die uit zijn klooster weggegaan was omdat het de paus van Avignon gehoorzaam was (4).

(1) C. LE COUTEULX, op. cit., dl VI, p. 248-49.

(2) V. FRIS, Histoire de Gand, Brussel, 1913, p. 106.

(3) C. LE COUTEULX, op. cit., dl VI, p. 489-490.

(4) Chron., f. 125, in K.B.B., N° 4.051-68: "quo tempore schismaticus fuit quidam hospes monachus qui propter schisma nolens stare sub obedientia alterius pape scilicet Avinionis ad Dominum istam venit".

Dit feit ons door de kroniek verhaald, is volstrekt aan te nemen. Immers wegens de verdeeldheid van de Picardische provincie tijdens het Schisma had het Urbanistisch generaal kapittel van Seitz in 1388 aan twee prioren uit de naburige provincia Alemaniae inferioris, namelijk van Monnikhuizen en van Geertruidenberg opgedragen om de Urbanistisch gezinde huizen in de provincia Picardiae te visiteren. Ook in de volgende jaren schijnen deze 2 prioren daarmede belast te zijn gebleven. Hun werd in 1392 door de patres capitulares bevolen zorg te dragen voor de monniken en broeders die wegens hun Urbanistische gezindheid moesten uitwijken uit die kloosters van de Picardische provincie, welke de paus van Avignon ontvingen. Tevens ontvingen de Duitse prioren de opdracht deze uitgewekenen welwillend te ontvangen. Vele kartuizers hebben in de negentig jaren der veertiende eeuw aldus uit verschillende huizen in Henegouwen en Vlaanderen en ook uit Antwerpen tijdelijk een toevlucht gezocht in andere kloosters in en buiten de Picardische provincie (1).

Voor de duur van het Schisma kwam het klooster van Rooigem evenals dat van Zelem, van Brugge en van Luik bij de Rijnprovincie (2).

Zoals hoger gezegd diende de priores van die kartuizen naar Seitz te reizen voor de generale kapittels. Hun

 (1) H.J.J. SCHOLTENS, Kartuizer klooster buiten Brugge, in Handelingen van de société d'Emulation van Brugge, 1940-46, dl LXXXIII, p. 163.

(2) C. LE COUTEULX, op. cit., dl VII, p. 112.

kloosters werden gevisiteerd door de visitatores van de Rijnprovincie. Er is ons maar 1 visitatie gekend uit de tijd namelijk die van januari 1401.

Deze verdeeldheid heeft de Kartuizerorde gedurende 30 jaar in 2 kampen verdeeld: een Clementijns en een Urbanistisch. Het klooster van Rooigem stond steeds aan de zijde van de urbanisten.

- Wij hebben gezien dat de generale kapittels en de klooster-visitaties toezicht uitoefende over de naleving van de Ordestatuten. De akten van de generale kapittels lichtten ons vooral in over de moeilijkheden die er waren in het kloosterleven zelf en over de monniken. De visitaties die wij bestudeerd hebben handelen over materiële aangelegenheden: het vastleggen van de termini en de toelating om goederen in cijns uit te geven.

B. Vallis Regalis en de andere kartuizen.

In de eerste jaren van haar bestaan had de kartuis van Rooigem met die van Brugge namelijk met Vallis Gratie veel contact.

Haar eerste prior en eerste monniken waren immers van het Brugse konvent afkomstig. Zoals we in het 1^e hoofdstuk gezien hebben was er enig verband te leggen tussen beiden.

Symon Willebaert en Lodewijk van Nevers hadden immers met Vallis Gratie onderhandeld nopens de nieuwe stichting in Gent (1).

(1) zie hoger p. 31

Vele nonniken van Rooigen waren ook in Brugge geprofest en waren Bruggelingen van geboorte. De prior van Brugge fungeerde drie maal als visitator in Gent. Dit klooster een tiental jaren voor dat van Gent gesticht getuigde van een grote levenskracht (1).

In 1417 sluit zijn prior Theodoricus Brune een gebedsgemeenschap met de prior en het konvent van Vallis Regalis (2). Zo'n overeenkomst was voornamelijk gericht op de overledenen van de geassocieerde kloosters. Een dergelijke associatie was reeds vroeger, namelijk ca 1377 tot stand gekomen tussen Jakob van Liedekerke en Jan van der Stockt, respectievelijk prior van Herne en van Gent (3). Tussen deze twee kloosters bleef er later ook contact bestaan. Zo belandde Synon vander Schueren met 2 professi van Herne waaronder Gaspar van der Stoot en 1 profes van Scheut in Delft om de grondslagen te leggen van een nieuwe nederzetting. In 1480 werd Synon van der Schueren overgeplaatst naar Gent en nam Gaspar van der Stoot zijn plaats in. Na 2 jaar verwisselde hij die functie met die van Herne, het huis zijner professie. De priors van Monnikhuizen en Gent hebben als visitatores deze keuze bekrachtigd (4). In 1428 waren de prioren van Gent en van het Kiel bij Antwerpen, in Amsterdam om er ingevolge de statuten der Orde de termini van het klooster te bepalen. In 1481 was er in datzelfde konvent misnoegen over het beleid der visitatores Dit betrof de prior van Monnikhuizen, Gerrit Spronck en de prior van Gent, Synon van der Schueren (5).

(1) H. J. J. SCHOLTENS, Het Kartuizerklooster dal van Gracien buiten Brugge, in Handelingen van société d'émulation van Brugge, 1940-46, dl LXXXIII, p. 136.

(2) Charter in RIJKSARCHIEF BRUGGE, Fonds Kartuizer: "... donino Theodorico brune totioque conventui domus vallis gratie inxta brugis ordinis nostri carthusiensis... frater Goswinus de becca prior totiusque conventus domus vallis regalis... associationem inter domos nostri ordinis".

(3) Chronique de la Chartreuse de la Chapelle à Hérimmes-lez-Enghien, in ed. cit., p. 35.

(4) SCHOLTENS, Bijdrage tot de geschiedenis van het voormalige Kartuizerklooster buiten Delft, in Dijdragen Bisdon Haarlem. 1932, dl XLIX, p. 337

(5) H. J. J. SCHOLTENS, Het voormalige Kartuizerklooster te Amsterdam, in Haarlemse bijdragen, 1937, dl LIV, p. 46(50).

Een profes van Gent, Johannes Schullinck, was de grondlegger van een nieuw klooster. In 1486 kreeg hij de opdracht als rector de grondslag te leggen voor een kartuis in Leuven. De visitatores stelden hen 2 monniken ter beschikking. In de grootste armoede vingen zij te Leuven met de uitvoering van hun opdracht aan. In 1494 werd hij van het rectoraat ontheven en stierf in 1495 in Gent(1).

Bij gebrek aan nadere inlichtingen kunnen wij ons niet uitspreken nopens de verhouding van Vallis Regalis met andere kloosters. Enkel over het contact met Vallis Gratie in de stichtingsperiode zijn we voldoende ingelicht.

De gebedsassociaties met dit klooster in 1417 en met Herne en 1377 afgesloten wijzen op een goede verhouding en op een samenwerking.

Ook tegenover de andere kloosters van de Ordeprovincie moet Vallis Regalis zo gehandeld hebben!

Wij kunnen ons hier niet ten volle over uitspreken.

Besluit.

Dit derde hoofdstuk heeft enkele zaken gezegd over de bewoners van Koningsdal en de organisatie van de Kartuiserorde.

Het was duidelijk dat aan de grondslag van die gemeenschap de statutenlagen die nauwgezet werden nagevolgd.

De biografische gegevens over de officiales volgen beknopt in een lijst: data van hun functie, herkomst,

 (1) H. J. J. SCHOLTENS, Bijdrage tot de geschiedenis van het voor-
 nalige Kartuiserklooster buiten Delft, in Archief aartsbisdom
 Utrecht, 1932, dl LVI, p. 40-41.

klooster van professie, vroegere en later functie zullen aangeduid worden. Over de andere bewoners: koormonniken, en conversbroeders geven we geen lijsten daar de inlichtingen, voornamelijk door Pieter van Axel uiterst schaars zijn.

In het tweede punt over de plaats van Vallis Regalis in de Orde hebben we aangetoond dat alle verordeningen van de Grande Chartreuse werden aangehoord en uitgevoerd.

-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

BESLUIT.

In dit proefschrift hebben wij gepoogd enkele aspecten van de geschiedenis van de kartuis van Rooigen toe te lichten.

Wij hebben achtereenvolgens een uiteenzetting gegeven van de stichting, de materiële uitbouw en de nonniken van Koningsdal.

Het is gebleken dat de grote lijnen parallel liepen met wat er zich voordeed in andere kartuizen uit die tijd. Het klooster genoot gedurende de eerste jaren van zijn bestaan de sympathie en de steun van de graaf van Vlaanderen en van enkele geestelijken. Dank zij het optreden van weldoeners, vooral rond 1350, kon het de basis leggen voor de ontwikkeling van het kloosterdomein. In die uitbouw hebben wij verschillende fasen onderscheiden met elk hun eigen kenmerken. Hierbij was het steeds duidelijk dat de prior zijn aandacht vestigde op onroerende goederen die gelegen waren in Rooigen of in de omgeving. Verder dan 10 mijl werd geen enkel goed aangekocht. Dank zij de organisatiegeest en het beleid van de priores Jakob Quops en Symon vander Schueren kende het domein een aanzienlijke uitbreiding.

Over de bewoners van Koningsdal werden we naar schaars ingelicht. Enkele standen uit een adellijk geslacht Vijf gekende figuren hadden universitaire studies gedaan. De meesten waren afkomstig uit de Ordeprovincie. De bedrijvigheid van de prior en de procurator kenden wij op het materiële vlak terwijl enkele nonniken gekend werden als auteur of kopiïst.

Evenals de priores van de andere kartuizen reisde de prior van Rooigen naar de Grande Chartreuse om er de verordeningen en de beslissingen te aanhoren. Tevens werd het klooster om de twee jaar gevisiteerd, waarbij maatregelen van materiële aard werden genomen.

In deze drie behandelde aspecten hebben wij steeds de samenwerking met de Grande Chartreuse gezien. Wij hopen dan dat deze toelichtingen over de kartuis "Koningsdal" een kleine bijdrage zullen zijn voor de geschiedenis van de Kartuizerorde.

Al zijn sommige punten niet volledig opgehelderd kunnen worden, bij gebrek aan gegevens toch denken wij dat zij ons een stap verder gebracht hebben in de Kartuizer-geschiedenis.

:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

DE PRIORES VAN VALLES REGALIS.

Bijlage I

NAAM + DATA	HERKOMST	GEPROFEST	VROEGERE FUNKTIE	LATERE FUNKTIE
Michel Coelian 1328 - ca 1332	Brugge	Brugge	curatus in Zande	prior in Brugge.
Johannes ca 1332 - 1334				+ 1349 prior v. Gent
Willen v. Vaernewijc 1334 - 1349	Mariakerke	Gent	monnik in Bourg. Fontaine	prior Amsterdam kospes te Monnikhuizen ziek - Antwerpen
Johannes de Moelnaere 1351 - 1361				prior te Herne
Jakob van Liederkerke 1361 - 1365				
Jan vander Stoot 1365 - ca 1380				prior te Herne
Petrus van Pruschen ca 1380 - ca 1385		Gent		
Everardus de Husen ... 1392 ...				
Anthonius Bussaert 1397 - 1401				
Ghernaerd Verstrate 1401..				
Goswijn de Beka 1417 ..		Gent	kanunnik van kapittel te Kortrijk	prior Sint Martensbos prior Doornik prior Dijon visitator
XX				
Jakob Ruebs 1420 - 1460	Brugge	Gent	prior Gosnay	+ 1460 prior v. Gent visitator
Jan Versaren 1460 - 1471	Gent	Gent	prior Amsterdam convisitator	+ 1461 prior v. Gent visitator
Willen Halewijn 1471 - 1475		Brugge		prior val St. Pierre vicarius Brugge.
Lodewijk Pottier 1475 - 1480		Gent		vicarius St. Anna "
S.v.d. Schueren 1480 - 1497	Brugge	Gent	vicarius Gent rector, prior Delft.	+ prior v. Gent visitator
XX Anthonius Bussaert ... 1414 ...				

ANDERE OFFICIALES

Bijslage II

NAAM	FUNKTIE + DATA	HERKOMST	GEPROFEST	VROEGERE FUNKTIE	LATERE FUNKTIE
Willen v. Vaernewijc	procurator 1351 - 1388	Mariakerke	Herne	prior in Brugge prior in Herne	vicarius St. Anna
Jan v. Maldegen	procurator		S. Mariae Lübecke		
Johannes Crauwel	procurator		Gent	prior Amsterdam	
Jan Delhusen	vicarius 1448 - 1455		Gent	Kapelaan St. Pharaïlde	prior in Perth prior Zierikzee
Martinus Groothere	procurator				
Johannes Dullaert	procurator		Gent		
Mathias Roer	procurator vicarius		Gent		vicarius !St. Anna
Symon Relfius	procurator		Gent		
Adriaan vander Schucren	procurator 1474 .	Brugge	Gent		
Lieven Pottier	vicarius		Gent		prior Delft rector Leuven
Johannes Scullinc	vicarius		Gent		vicarius St. Anna prior Zeelen.
Nicasius van Lich-tervelde	vicarius 1486 -	Ieper	Gent		

INHOUDSTAFEL.

	BL.
Voorwoord	1
Bibliografie	8
Inleiding: Bronnenstudie	16
I <u>Hoofdstuk: de stichting</u>	24
§ 1. de stichter	27
§ 2. het tijdstip	32
§ 3. juridische regelingen	37
§ 4. weldoeners	40
II <u>Hoofdstuk: de materiële uitbouw</u>	46
§ 1. Geleidelijke groei van het kloosterdomein	49
A. Stichtingstijd	50
B. 1350-1380	54
C. 1380-1420	65
D. 1420-1460	73
E. 1460-1497	85
§ 2. factoren die de ontwikkeling hebben bewerkt	98
- uitbouw	99
- natuur en hoeveelheid der goederen	107
§ 3. tabellen	108
§ 4. kloosterbouw	110
III <u>Hoofdstuk: de nonniken te Rooigen</u>	116
§ 1. de bewoners en hun bedrijvigheid	116
A. de officiales	118
B. de nonniken die in Rooigen geen hogere functie bekleedden	134
C. de andere bewoners	140
§ 2. plaats van de kartuis van Rooigen in de Orde	145
A. Vallis Regalis en de Grande Chartreuse	146
B. Vallis Regalis en de andere kartuizen	154
Besluit	158
Bijlage	160